

Jaarverslag 2019

Inhoudsopgave

Over ABP	3
ABP in 2019	4
2019 in het kort	5
Bestuursverslag	7
Voorwoord	8
Meerjarenoverzicht	10
De wereld om ons heen	12
Missie, visie en strategie	17
Onze financiële positie	20
Bouwen aan goed pensioen voor 3 miljoen deelnemers	24
Hoe wij het pensioenvermogen beleggen	35
Uitvoeringskosten	49
In contact met stakeholders	60
Risicomanagement	65
Governance	73
Verantwoording en toezicht	79
Verslag van de Raad van Toezicht	80
Verslag van het Verantwoordingsorgaan	88
Oordeel van het Verantwoordingsorgaan	94
Jaarrekening	101
Enkelvoudige jaarrekening	102
Geconsolideerde jaarrekening	155
Overige gegevens	182
Statutaire winstverdeling	183
Actuariële verklaring	184
Controleverklaring	186
Personalia	196
Afkortingen en begrippen	204

HOOFDSTUK 2

Verantwoording en toezicht

Verslag van de Raad van Toezicht

Samenvatting

In dit rapport van bevindingen doet de raad verslag van zijn werkzaamheden en van zijn bevindingen over het verslagjaar 2019. De raad heeft ervoor gekozen om de belangrijkste aandachtspunten van 2019 samen te vatten in hoofdstuk 1. In hoofdstuk 2 legt de raad verantwoording af over zijn werkwijze en taakopvatting. In hoofdstuk 3 geeft de raad een overzicht van bevindingen en aanbevelingen naar aanleiding van het uitgevoerde toezicht. In hoofdstuk 4 volgt ten slotte een vooruitblik naar 2020 en de voorgenomen toezicht thema's.

Ook 2019 was voor ABP wederom een bewogen jaar. Belangrijke onderwerpen - die ook van buiten het fonds volop in de belangstelling stonden - lagen op de bestuurstaafel. Over de kans op korten, opbouw, premie, (reken)rente en de ontwikkeling van de dekkingsgraden als aspecten van de financiële positie. De interactie tussen het fonds en deelnemer kwam aan de orde bij de communicatie over diezelfde financiële positie maar ook in de casuïstiek bij pensioentoekenningen (arbeidsongeschiktheid, vergeten pensioenen, samenvallende diensttijd) of het partnerpensioen. Daarnaast is in 2019 veel bestuursaandacht besteed aan de stelseldiscussie en adequate risicobeheersing. De raad is van mening dat het bestuur adequaat inzicht geeft in de bestuurlijke afwegingen rond deze thema's in het bestuursverslag. Ook voor de raad zijn het zeer relevante onderwerpen geweest waarbij eigen afwegingen zijn gemaakt op al deze dossiers vanuit het perspectief van toezicht.

De financiële positie

In het verslagjaar verslechterde de financiële positie. De dekkingsgraad bereikte een dieptepunt in augustus en de kans op een korting steeg in korte tijd. Mede vanwege de financiële positie van ABP, die over een periode van een aantal maanden verslechterde, als gevolg van de verder dalende rente is het crisisplan in werking gesteld. Vooral

in het scenario van een rente die langere tijd laag blijft, zijn de perspectieven voor het pensioenresultaat weinig rooskleurig en is nieuwe pensioenopbouw erg duur. Het bestuur heeft de raad in verschillende fases geïnformeerd over de mogelijke maatregelen om de risico's verder te beperken. Hierbij heeft de raad met het bestuur gesproken over het balansrisico, de premiestelling, het kortingsscenario en de communicatie van de financiële positie.

De raad ziet dat het bestuur de ernst en urgentie van de situatie heeft onderkend en daar opvolging aan heeft gegeven. In de bestuurscommissies en bestuursvergaderingen als ook in de integrale risicorapportage kreeg het toegenomen risico de benodigde aandacht. Een korte termijn remedie is niet voor handen. De maatregelen op de langere termijn zijn in gang gezet, waaronder de verlaging van de disconteringsvoet en dus een stijging van de premie met ingang van 2021. De raad heeft de argumenten van het bestuur gewogen en heeft begrip voor het uitgangspunt dat de premie in 2020 niet al omhoog ging met als belangrijkste redenen de beperkte financiële impact en het belang van breed draagvlak voor een structurele verhoging in 2021. De raad ziet op dit dossier als zijn belangrijkste aandachtspunten voor 2020 en verder:

- Het fundamentele gesprek voeren over de ambitie in relatie tot de risicohouding met alle belanghebbenden
- Het managen van de verwachtingen naar de toekomst met het oog op een realistisch beeld

Stelseldiscussie

Vanuit het oogpunt van toezicht is er aandacht geweest voor de discussie over vernieuwing van het pensioenstelsel en voor het principeakkoord. Voor de deelnemers van ABP bevat het gepresenteerde resultaat goede uitgangspunten op basis waarvan sociale partners, kabinet en pensioensector een nieuw pensioencontract

kunnen uitwerken. De belangrijkste aandachtspunten bij de nadere uitwerking zijn juiste rekenregels, passend bij de aard van het nieuwe contract, de vormgeving van de overgang naar een ander stelsel en de benodigde fiscale ruimte.

De raad is positief over het feit dat het bestuur in deze discussie over het pensioenstelsel een eigenstandige koers heeft gevaren in het evenwichtig behartigen van de belangen van de deelnemer. Tevens is het fonds bereid geweest om zijn ervaring en expertise in te zetten in deze weerbarstige discussie.

In beginsel is de regeling het terrein van sociale partners. Toch waarderen wij als raad de actieve opstelling van het fonds aan diverse tafels van overleg waaronder de G5, de PF, eigen contacten.

Financiële Risicohouding

Het bestuur heeft de raad geïnformeerd over de opnieuw vastgestelde eigen risicohouding. Conform de afspraken in 2019 heeft het bestuur de midterm review aangewend om de organen van het fonds meer inzicht te geven in de financiële risico's. De raad is positief over de openheid die het bestuur heeft getoond in het toelichten van de financiële risico's. De transparantie van het beleid is daarmee toegenomen.

De evaluatie van het gevoerde rentebeleid over een reeks van jaren is door de raad bij herhaling aan de orde gesteld bij het bestuur uit het oogpunt van het kunnen verantwoorden van het gevoerde beleid. Recent heeft een evaluatie plaatsgevonden. De hieruit voortgekomen observaties heeft het bestuur met de raad gedeeld en zullen mede als uitgangspunt dienen bij de heroverweging van het financiële beleid en de risicohouding.

Uit de risk appetite en de midterm review kwam naar voren dat het bestuur het beleggingsrisico nog steeds passend vindt bij het fonds. De kaders voor het renterisico zijn wel nader aangescherpt. De raad moedigt het bestuur aan vanuit het balansrisico perspectief meer aandacht te besteden aan het doorleven van scenario's dat het toch niet goed zou komen.

Deelnemersperspectief

De raad spreekt zijn waardering uit over hoe het bestuur omgaat met 'Deelnemer centraal'. Het bestuur heeft op verschillende momenten gedemonstreerd dat het menens is met het deelnemersperspectief, dat dit

uitgangspunt meer is dan communicatie en waar nodig consequenties heeft voor de besluiten over de inhoud van het beleid. Als voorbeelden kunnen hierbij genoemd worden de aanpassing van het herzienings- en terugvorderingsbeleid en een aanpassing van de klachtenregeling.

Corona crisis

Hoewel het corona-virus zich heeft gemanifesteerd in 2020, willen we deze gebeurtenis met grote impact voor Nederland en dus ook mogelijk voor het fonds en zijn stakeholders, benoemen. Er kan nog niet worden gezegd hoe groot de impact van de crisis zal zijn op de - toekomstige - financiële positie van het fonds. Graag verwijzen we naar de paragraaf "De impact van de corona-crisis op onze financiële positie" in het Bestuursverslag en de paragraaf 'Gebeurtenissen na balansdatum' in de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening.

Werkwijze van de raad

De raad houdt toezicht op het bestuur en op de gang van zaken in het fonds. Daarnaast staat de raad het bestuur met gevraagd en ongevraagd advies terzijde. De taken van de raad zijn nader aangeduid in de Statuten van het fonds en in het reglement van de Raad van Toezicht is de wijze van de uitvoering van de taken nader bepaald. De raad betreft bij de uitvoering van zijn taken de Code pensioenfondsen (intern toezicht moet bijdragen aan effectief en slagvaardig functioneren van het fonds en aan beheerste en integere bedrijfsvoering) en de VITP-toezichtscodes.

Vanuit de VITP-toezichtcode zijn de volgende principes voor de raad relevant:

1. De zorg voor het pensioen van de deelnemers is leidend voor het toezichthouden
2. De toezichthouder is zich bewust van zijn verantwoordelijkheid als toezichthouder en gedraagt zich daarnaar;
3. Toezichthouders dragen zorg voor hun geschiktheid en de effectiviteit van hun werkzaamheden
4. De toezichthouders leggen verantwoording af over en zijn aanspreekbaar op het gehouden toezicht.

Tot en met 30 april 2020, de datum van vaststelling van het jaarverslag 2019 door het bestuur, heeft de raad zes keer in eigen kring vergaderd. Er is vijf keer overleg gevoerd met het bestuur. Twee keer heeft met een

delegatie van het bestuur overleg plaatsgevonden inzake de financiële positie van het fonds in de aanloop naar de Premie & Indexatienota 2020.

In het kader van de Toezichtsagenda 2019 zijn leden van het bestuur en teamhoofden van het bestuursbureau uitgenodigd aanwezig te zijn in de vergaderingen van de raad in eigen kring voor ‘deep dives’ c.q. nader overleg. Dit onder andere op het terrein van ICT-risico's, de praktische invulling van de nieuwe sleutelfunctiehouders (risk, audit en actuariaat) in het kader van IORP II, de invulling van het nieuwe beleid Duurzaam en Verantwoord 2020+ en de eerste stappen op weg naar een nieuw belastingbeleid. In een vergadering met een delegatie van het bestuur is nog aandacht besteed aan de stand van zaken deelnemer en werkgever beleving centraal.

Naast bovengenoemde reguliere besprekingen heeft een keer een strategiebijeenkomst met het bestuur plaatsgevonden. Hierbij is aandacht besteed aan deelnemer en werkgever beleving centraal, de gewenste positionering - als pensioenexpert - in het pensioendebat en de doelen en ambities - ‘makkelijk’ versus ‘ambitieuw’ - in het kader van het nieuw beleid Duurzaam en Verantwoord Beleggen 2020+.

In het verslagjaar is drie keer overleg geweest met het verantwoordingsorgaan. Onderwerpen die in 2019 met het verantwoordingsorgaan zijn besproken hadden vooral betrekking op evenwichtige belangenafweging, de complexiteitsreductie, het verantwoordingsverslag van de raad over 2018, de reguliere activiteiten van de raad in het kader van de toezicht agenda 2019 en de herbenoeming van een lid van de raad. Leden van de raad zijn in 2019 als toehoorder bij vergaderingen van het bestuur met het verantwoordingsorgaan aanwezig geweest om een indruk te krijgen van de dynamiek tussen het bestuur en het verantwoordingsorgaan.

Verder is in het verslagjaar één keer overleg geweest met de externe toezichthouder DNB. Tot slot heeft één keer overleg plaatsgevonden met de Raad van Bestuur van APG. Voorafgaand aan ieder overleg met het bestuur heeft de raad in eigen kring vergaderd om enerzijds de vergaderingen voor te bereiden en anderzijds op basis van de toezicht agenda 2019 observaties en bevindingen onderling uit te wisselen. De raad neemt kennis van de werkzaamheden van het bestuur via de dialoog met het bestuur, via notulen en kwartaalrapportages; leden van de raad zijn ook als toehoorder aanwezig geweest bij

commissievergaderingen van het bestuur. Op deze wijze heeft de raad een indruk gekregen van de dynamiek aan de bestuurstafel. De raad heeft toegang tot alle (gevraagde) informatie. Daarnaast had periodiek overleg plaats tussen de (vice-)voorzitters van het bestuur en van de raad. Ook was er regelmatig overleg tussen de voorzitter van de raad en de voorzitter van het bestuur daar waar het ging om het bestuurlijk functioneren. De raad heeft in het verslagjaar de benoeming van de bestuursleden mevrouw Nauta en de heer Sibbing goedgekeurd en ingestemd met de herbenoeming van mevrouw Leegwater, mevrouw Mulder en de heer Den Uyl.

In het kader van de goedkeuring van het jaarverslag 2019 heeft de raad kennisgenomen van een rapportage van de compliance officer; ook is een lid van de raad aanwezig geweest in het audit comité bij de behandeling van de jaarstukken. In deze vergadering waren ook de externe accountant en de certificerend actuaaris van het fonds aanwezig. De raad heeft geobserveerd dat de accountant in de vergaderingen van het audit comité onafhankelijk optreedt en dat het bestuur de accountant voldoende ruimte biedt om – gevraagd en ongevraagd – zijn opinie te geven.

Leden van de raad zorgen ervoor dat hun kennis en vaardigheden steeds up to date zijn. In het kader hiervan zijn in het jaar 2019 verschillende seminars c.q. opleidingsdagen bezocht. In het voorjaar volgde de raad een minicursus Balansrisico in eigen kring die was toegespitst op de ABP-case, voorbereid door een externe deskundige. Ook hebben meer leden van de raad deelgenomen aan de summercourse die APG aanbiedt aan bestuurders en toezichthouders van zijn klant-fondsen.

Tot slot heeft in 2019 een zelfevaluatie van de raad plaatsgevonden onder externe begeleiding. Met behulp van de tool Insights Discovery is aandacht besteed aan het voorkeursgedrag van de leden van de raad en de rolopvatting van de raad en is een plenaire dialoog gevoerd op basis van door de leden van de raad ingebrachte casuïstiek (wat ging goed en wat kan beter). De conclusie van de zelfevaluatie is dat de raad beschikt over een brede diversiteit aan persoonlijkheden en kan putten uit vele gedragsvoorkeuren.

De raad wordt ondersteund door een secretaris van het bestuursbureau ABP.

Bevindingen

Algemeen beleid

De raad is van mening dat het bestuur van een pensioenfonds tot taak heeft zo goed mogelijk uitvoering te geven aan de pensioenregeling met inachtneming van de missie en visie van het pensioenfonds. Het bestuur dient daartoe de doelstellingen van het pensioenfonds en de gehanteerde uitgangspunten vast te stellen. Tevens dient het bestuur een visie te hebben op een toekomstbestendige uitvoering. Het beleid en de overwegingen die daaraan ten grondslag liggen, dienen voldoende duidelijk te zijn. De realisatie en de naleving van het beleid en de ambities dienen te worden bewaakt en gerapporteerd te worden door een adequate administratieve organisatie en interne controle.

De raad heeft het functioneren van het bestuur geëvalueerd mede op basis van inzage van de documenten ter voorbereiding van de bestuursvergaderingen, de verslagen, de dialoog met het bestuur, de besluitvorming en de vastleggingen en follow-up daarvan. De conclusie van de raad is dat het bestuur op een voldoende wijze de taken en verantwoordelijkheden heeft vervuld waarbij de belangen van de verschillende belanghebbenden in ogenschouw zijn genomen om een evenwichtige belangenafweging, integere bedrijfsvoering en adequate risicobeheersing te bereiken.

Strategie

In 2019 heeft het bestuur in nauwe betrokkenheid met het Verantwoordingsorgaan een strategisch jaarplan vastgesteld, op basis van de meer-jarenstrategie die in 2017 is vastgesteld. De raad heeft geconstateerd dat er een goede balans is tussen koersvastheid op basis van de meer-jarenstrategie en flexibiliteit in relatie tot gewijzigde omstandigheden. De raad heeft in 2019 aan de hand van een aantal concrete dilemma's een dialoog gevoerd met het bestuur om standpunten en inzichten onderling uit te wisselen. Door deze dialoogsessie is er meer wederzijds begrip ontstaan over de wijze waarop de strategie tot uitvoering kan worden gebracht.

Geschiktheidsbeleid

Ook in het verslagjaar zijn weer verdere stappen gezet om de kwaliteit van het bestuur te waarborgen. Belangrijk instrument hierbij was de invoering van de collectieve competentie matrix. Naast de heldere profielschetsen met uitgewerkte competenties en een met waarborgen

omklede selectieprocedure hecht de raad waarde aan een beoordeling op verandervermogen. De veranderingen in de sector zijn groot en de omvang van dit fonds brengt met zich mee dat geen van deze veranderingen aan het fonds voorbij zal gaan. Objectieve criteria moeten hierbij bepalend zijn voor de vervulling van bestuursfuncties.

De raad adviseert het bestuur, mede gelet op de turbulente ontwikkelingen, een plan te maken voor opvolging van bestuursleden in de komende jaren en dus niet te wachten tot er sprake is van een vacature maar meer vooruit te zien.

Pensioenregeling

Het kon niet anders dan dat veel aandacht en energie van het bestuur uitging naar het bereiken van een structurele regeling voor de militairen. De raad volgde het bestuurlijk proces dat daarop was gericht intensief. Onze aandachtspunten waren de bestuurlijke opstelling om sociale partners te accommoderen en tegelijk de beheerste uitvoering te bewaken, het juridisch proces en aandacht voor 'plan B'. Het was ook tot vreugde van de Raad van Toezicht dat sociale partners overeenstemming bereikten over een uitvoerbare regeling op basis van middelloon. Dat leidt eerst tot extra werk maar structureel wordt een noodzakelijke stap gezet ten behoeve van de beheerste en integere uitvoering van de militairenregeling, wat ook een voorwaarde is voor de dito uitvoering van alle ABP-regelingen.

De complexiteit die nog in de regelingen bestaat werpt problemen op bij IT-change, in de pensioenuitvoering en in de dienstverlening. Dat zal niet als sneeuw voor de zon verdwijnen bij een geslaagde stelselherziening die ook nog even op zich zal laten wachten.

De raad is positief over het opstellen van een incidentenhandleiding, bij de totstandkoming waarvan ook het Verantwoordingsorgaan een belangrijke rol heeft gespeeld. Ook de verbeterde klachtenregeling is vanuit dienstverlening gezien een goede stap. De raad heeft erop gewezen dat de belangrijkste verbetering echter een vermindering van complexiteit is - ter preventie van een belangrijk deel van incidenten en klachten. De raad nodigt het bestuur daarom uit om in 2020 en volgende jaren alles te doen om onnodige complexiteit te reduceren in het belang van de deelnemer en de uitvoerbaarheid van de regelingen. De geplande analyse van bijlage K van de

pensioenregeling ziet de raad in de eerste helft van 2020 met grote belangstelling tegemoet.

Balans- en beleggingsrisico Van spanning op de driehoek naar crisissituatie

De financiële situatie van het ABP verslechterde in 2019 als gevolg van de verder dalende rente. Het bestuur informeerde de raad en wisselde van gedachten over de resultaten van de midterm review en de opvolging die het bestuur aan de verslechterde financiële positie wilde geven. De resultaten van de verschillende scenario's kwamen aan de orde, waaronder ook het scenario dat de rente langdurig laag blijft. De kans op een korte termijn korting groeide. Het bestuur heeft de duiding 'spanning op de driehoek' gewijzigd in 'crisissituatie' en het Financieel Crisisplan ABP in werking gesteld. De raad is geïnformeerd over de stappen die het bestuur heeft gezet en de maatregelen die het bestuur heeft overwogen en genomen. Het bestuur heeft zich daarbij geconcentreerd op het handelingsperspectief voor ABP en daarbij naar korte en langere termijn maatregelen gekeken. Het bestuur zette de lobby in op politiek Den Haag om een onnodige korting in de overgang naar een nieuw contract te voorkomen. Tegelijkertijd werd het kortingsscenario voorbereid. De raad heeft kennisgenomen van het logboek van de risicomanager met betrekking tot de uitvoering van het financieel crisisplan. De raad is van mening dat het bestuur voldoende de ernst en urgentie van de situatie heeft onderkend en daar opvolging aan heeft gegeven.

De raad heeft het bestuur geadviseerd meer aandacht te besteden aan de situatie dat een nieuw pensioenstelsel er niet of niet snel komt. Tevens heeft de raad geadviseerd in de communicatie meer vanuit een lange termijn perspectief de verwachtingen te managen.

Crisismaatregelen: Balansrisico

De raad heeft kennisgenomen van de maatregelen die het bestuur heeft genomen voor het balansrisico. Het bestuur heeft naar de toekomst het kader voor de renteafdekking aangescherpt. De evaluatie van het gevoerde rentebeleid over een reeks van jaren is door de raad bij herhaling aan de orde gesteld bij het bestuur uit het oogpunt van het kunnen verantwoorden van het gevoerde beleid. Recent heeft een evaluatie plaatsgevonden. De hieruit voortgekomen observaties heeft het bestuur met de raad gedeeld en zullen mede als uitgangspunt dienen bij de heroverweging van het financiële beleid en de

risicohouding.

Het zakelijke waarden risico is zowel voor de korte termijn als de lange termijn niet aangepast. Dit is in lijn met de herijkte risicohouding van het bestuur. Bij de lagere dekkingsgraad leidt dit tot extra spanning omdat de slecht weer scenario's lager uitvallen en zelfs de afgesproken ondergrens kunnen passeren. Het bestuur heeft de risicohouding en het beleggingsrisico niet bij sociale partners ter discussie gesteld. De raad ziet het als een van de grootste dilemma's voor het fonds: veel zakelijke waarden risico nemen is nodig om uit het reservetekort te komen en de ambitie te realiseren, maar de keerzijde is dat dit een kans op een sterke koersdaling met zich meebrengt die het fonds zonder buffer niet zondermeer kan dragen. Het bestuur kiest bewust voor een hoog risiconiveau.

De raad geeft het bestuur in overweging vanuit het balansrisico perspectief meer aandacht te besteden aan het doorleven van scenario's van een sterke koersdaling al dan niet in combinatie met een verder dalende rente en breed discussie te voeren over het dilemma van het risiconiveau in relatie met de ambitie met de stakeholders van het fonds.

Crisismaatregelen: Premiestelling

De financiële crisissituatie gaf ook aanleiding de premiestelling te herzien. De premiedekkingsgraad was in de zomer tot onder de 60% gedaald. Het bestuur heeft de raad in verschillende stappen geïnformeerd over de verschillende beleidsopties die het bestuur heeft overwogen. Het bestuur gaf in september aan het belang en urgentie te zien in het aanpassen van de disconteringsvoet en het verhogen van de kostprijs van het pensioen. Desalniettemin besloot het bestuur in november de premie voor 2020 niet te verhogen, maar wel een lagere disconteringsvoet van maximaal 2,4% in te voeren met ingang van de premie van 2021. Als gevolg hiervan zal de kostprijs van de premie in 2021 fors stijgen.

De raad heeft kennisgenomen van de argumentatie van het bestuur, de belangenafweging die het bestuur heeft gemaakt en het advies van het VO. In de afweging van het bestuur de premie niet in 2020 te verhogen was een belangrijk argument sociale partners voldoende tijd te geven de ambitie van de regeling bij te stellen.

De raad heeft het bestuur vooral bevraagd op de timing. Had het proces met sociale partners niet eerder kunnen worden gestart? De raad heeft geconcludeerd dat in het

bestuur voldoende diverse invalshoeken aan de orde zijn geweest en dat het bestuur een zorgvuldig proces heeft gevolgd. Over de uitkomst van het proces kan verschillend worden gedacht. Vanuit een risicoperspectief vindt de raad de eenmalig (te) lage premie in 2020 echter acceptabel. De belangrijkste argumenten hiervoor zijn de materialiteit (een hogere premie in 2020 maakt niet een groot verschil, maar is vooral een signaal) en het grotere belang van het draagvlak voor een structurele verhoging vanaf 2021.

Communicatie financiële positie

Door de verslechterde financiële positie is indexatie van pensioenen verder uit beeld geraakt en is de kans op een korting toegenomen. Het bestuur communiceert naar de mening van de raad voldoende realistisch over de kans op een korting. De raad ziet dat de ontevredenheid over het uitblijven van indexatie vooral onder ouderen toeneemt en in de publieke opinie veel aandacht krijgt. De raad ziet dat in het verleden gewekte verwachtingen de acceptatie bemoeilijken. De raad voerde met regelmaat het gesprek met het bestuur hoe richting de toekomst een realistisch beeld kan worden gegeven over het te verwachten pensioen. Woorden in publieke uitingen dienen vanuit deze invalshoek steeds zorgvuldig te worden gewogen. De raad adviseert vooral als het gaat om het nieuwe pensioenstelsel alert te blijven op het scheppen van realistische verwachtingen

Beleid Duurzaam en Verantwoord beleggen 2020+

De raad heeft met het bestuur gesproken over het Beleid Duurzaam en verantwoord beleggen 2020+. Onderwerp van gesprek waren de belangrijkste drijfveren van ABP om op deze manier invulling te geven aan het Duurzaam en Verantwoord beleggingsbeleid. Tevens heeft de raad het bestuur bevraagd op de ervaringen en leerpunten uit de afgelopen jaren en op welke wijze deze zijn verankerd in het nieuw voorgenomen beleid. Met betrekking tot het insluitingsbeleid is de raad geïnteresseerd in het inzichtelijk maken van de resultaten en het effect.

De raad heeft waardering voor de wijze waarop het bestuur stakeholders bij de totstandkoming van het beleid heeft betrokken, onder andere om tot de keuzes voor de thema's te komen. Tevens ondersteunt de raad de toename van transparantie van resultaten en verantwoording. De raad is van mening dat het nieuwe plan voldoende ambitie heeft en ziet uit naar de concretisering van het plan. De raad adviseert het bestuur

een of twee tussentijdse evaluatiemomenten in te bouwen om de doelen en/of het beleid tussentijds bij te stellen op weg naar 2025.

De raad heeft met veel interesse kennis genomen van de aandacht die het bestuur heeft besteed aan het thema belastingen en ethiek. Daarbij gaf de raad aan het belangrijk te vinden dat ABP zijn invloed als grote partij aanwendt daar waar dit vanuit een maatschappelijk oogpunt relevant en mogelijk is en passend bij de eigen identiteit. De raad steunt het bestuur in het ontwikkelen van een nieuw fiscaal integer beleid en het inbedden daarvan in het Duurzaam en Verantwoord beleggingsbeleid.

IORP II

Het fonds heeft gekozen voor een invoering van IORP II in lijn met ontwikkelingen die reeds in gang waren gezet binnen het fonds ten aanzien van de inrichting de commissiestructuur en de risicomanagement functie. Dit heeft geresulteerd in 3 sleutelfunctiehouders die tevens belangrijke functies vervullen binnen de organisatie van het bestuursbureau. De raad heeft hierover uitgebreid gesproken met zowel de betreffende sleutelfunctiehouders als het bestuur en begrijpt de argumenten op grond waarvan deze inrichting is gekozen, zoals voortzetten van de ingezette ontwikkelingen, de mogelijke ongelijkheid binnen het bestuur indien het houderschap bij bestuurders wordt belegd en het efficiënt benutten van de deskundigheden die op het bestuursbureau aanwezig zijn. Inherent aan het gekozen model is echter een risico van samenloop van verantwoordelijkheden binnen het 3 lines of defence model met operationele taken binnen een - gemandateerd - bestuursbureau. Vanuit zijn rol zal de raad de juiste werking van het aldus ingerichte 3 lines of defence model in 2020 beoordelen.

Beheersing ICT-risico's

De raad heeft in 2019 bijzondere aandacht besteed aan de wijze waarop het bestuur de risico's rondom de IT beheerst. De reden hiervoor is dat de administratieve organisatie in grote mate is geautomatiseerd, en in de toekomst naar verwachting alleen nog maar verder zal digitaliseren. Daarnaast zijn er externe ontwikkelingen, zoals toegenomen cybercriminaliteit en de sterke opkomst van nieuwe technologieën, die ervoor kunnen zorgen dat dit risico zich sneller en met een grotere impact kan manifesteren. Tegelijkertijd moet onderscheid

worden gemaakt tussen risico's die voortkomen uit onvoldoende datakwaliteit en de risico's die voortkomen uit het niet toereikend functioneren van de geautomatiseerde systemen. Het bestuur is in 2019 met een aantal incidenten geconfronteerd die met name hun oorsprong vonden in onvoldoende datakwaliteit.

De raad heeft geconstateerd dat de integrale risicorapportage van de sleutelfunctionaris risicobeheer enerzijds en de kwartaalrapportage 'IT-dashboard' van de EDP-auditor van het bestuursbureau anderzijds goede handvatten geven om binnen het bestuur op strategisch en tactisch niveau de IT-risico's te monitoren en beheersen. Het bestuur blijft aandacht vragen bij APG voor een adequate IT-governance en doorvertaling daarvan naar uitvoering van het gewenste beleid.

Deelnemer centraal

Deelnemer centraal is een onderwerp dat zowel in themasessies door een bestuursdelegatie aan de raad is gepresenteerd als dat het in overlegvergaderingen en in een strategische sessie met het voltallig bestuur is besproken. De raad zag zijn visie dat deelnemer centraal veel verder reikt dan communicatie weerspiegeld in de aanpak van het bestuur. Dat wordt geïllustreerd in de omgang van het bestuur met de proactieve voorlichting over (niet opgeëiste) AOP-pensioenen en uiteindelijk ook bij de herziening van het terugvorderingsbeleid naar aanleiding van het zogenaamde SVB incident. Bij dat SVB-incident had de raad opmerkingen met betrekking tot de vraag of de SVB zelf wel voldoende werd aangesproken, bij de reactie van APG nadat het incident bekend werd alsmede bij de daaropvolgende reactie van het ABP bestuur naar de betreffende deelnemers. Aanvankelijk meende het bestuur tot maximaal 5 jaar met terugwerkende kracht te moeten terugvorderen waar deelnemers te veel pensioen ontvangen hadden. Bij de herziening van het terugvorderingsbeleid liet het bestuur zien dat 'deelnemer centraal' consequenties krijgt voor de inhoud van het beleid. De terugwerkende kracht van terugvorderen werd met het oog op vertrouwen en beleving van de deelnemers substantieel beperkt. De raad is ervan overtuigd dat het consequent hanteren van 'deelnemer centraal' bij alle beleidsbeslissingen van het ABP een fonds maakt dat er beter in zal slagen het vertrouwen van zijn deelnemers te verdienen en behouden en ziet dit daarom graag voortgezet.

Nieuw pensioencontract

Na tien jaar discussie bereikte de polder een pensioenakkoord. Dat had direct gevolg voor de AOW-leeftijd en voor mogelijkheden om eerder met werken te stoppen in zware beroepen. Alle andere onderdelen vragen nog uitwerking in een complexe overlegstructuur. Dat geldt ook voor de tweede pijlerpensioenen die binnen twee varianten van premieregelingen zullen worden uitgewerkt. Waar dat ook toe leidt, er zullen nog enige jaren en ingewikkelde transitie overheen gaan voordat pensioenfondsen hun nieuwe regeling zullen hebben ingevoerd. De prijs van pensioen blijft bij lage rentestanden onverminderd hoog. Vanuit die achtergrond zal de raad net als in 2019 ook de komende jaren zijn blik gericht houden op een aantal aspecten: dat zijn de financiële positie van het fonds, adequate risicobeheersing, het proces en de betrokkenheid van de organen van het fonds en de belanghebbenden, draagvlak bij werkgevers en deelnemers, evenwichtige belangenafweging onder andere ten aanzien van herverdeling en andere transitievraagstukken alsmede communicatie.

Het ABP - bestuur en bestuursbureau - heeft zijn kennis en ervaring actief in de discussie over vernieuwing van het stelsel en de uitwerking van het pensioenakkoord ingebracht. Het ziet voor zichzelf daarin een verantwoordelijkheid vanuit algemeen belang en dat van zijn belanghebbenden. De raad onderschrijft en waardeert die opstelling. Het bestuur heeft de raad hierover steeds geïnformeerd en heeft de talrijke vragen van de raad beantwoord. De inbreng die het ABP met de andere grote fondsen in de G-5 heeft, lijkt bijzonder zinvol. Bijvoorbeeld waar het de suggesties voor de overgang van oud naar nieuw en waar het de omgang met ondergrenzen betreft (advies om dubbele noodrem te vervangen door een harde ondergrens van 90%).

De raad hecht eraan op te merken dat de stelselwijziging niet de oplossing voor alle knelpunten zal zijn. Enerzijds omdat de financiële positie er niet door verandert. Anderzijds omdat het mogelijk nog jaren duurt voordat ABP en andere fondsen een andere regeling uitvoeren. Dat leidt ertoe dat complexiteit in de regeling ook de komende jaren druk zal zetten op de uitvoering.

Code pensioenfondsen

Op basis van de rapportage die het bestuur heeft gemaakt over naleving van de Code Pensioenfondsen constateert de raad dat ABP op een paar punten slechts deels voldoet aan de code. Het betreft onder meer het ontbreken van stemrecht van de onafhankelijk voorzitter, de zelfevaluatie van het bestuur die doorloopt in 2020 en de invoering van de gedragscode voor de leden van het verantwoordingsorgaan in 2020. In het bestuursverslag is dit naar de mening van de raad voldoende toegelicht.

Ten slotte

De raad ziet het als zijn taak bij te dragen aan de kwaliteit en effectiviteit van de governance en de besturing van het pensioenfonds. De raad wil dan ook te allen tijde graag als gesprekspartner van het bestuur functioneren en hoopt dat het bestuur dit ook zo ervaart.

Goedkeuring jaarverslag

Het conceptrapport is op 9 april 2020 besproken met het bestuur. Op 23 april 2020 is het rapport besproken met het Verantwoordingsorgaan en heeft de raad verantwoording afgelegd over zijn werkzaamheden aan het Verantwoordingsorgaan. Op 30 april 2020 heeft de raad in een overlegvergadering met het bestuur het jaarverslag 2019 goedgekeurd en daarbij het definitieve rapport van de raad aan het bestuur overhandigd.

Wij spreken graag een woord van dank uit aan het bestuur en het verantwoordingsorgaan voor de constructieve wijze waarop de samenwerking en het overleg met beide organen heeft kunnen plaatsvinden.

Vooruitblik 2020

De raad is voornemens om in 2020, naast de wettelijke en statutaire toezichttaak, aan de volgende thema's in het bijzonder aandacht te besteden:

1. Financiële opzet
2. Pensioenstelsel
3. Grip op uitbesteding
4. Professioneel bestuur
5. Pensioenbeheer

De raad zal zijn toezichtrol invullen door afhankelijk van het onderwerp te monitoren, te klankborden of te challengen. De raad heeft een werkplan voor 2020 gemaakt waarin de werkwijze en planning nader zijn uitgewerkt.

De Raad van Toezicht

Huub Hannen, voorzitter
Kitty Roozmond
Peter de Groot
Nicolette Loonen
Anneke van der Meer

9 april 2020

Verslag van het Verantwoordingsorgaan

Met dit verslag informeert het Verantwoordingsorgaan belanghebbenden over de wijze waarop het in 2019 invulling heeft gegeven aan zijn taken en bevoegdheden. We schetsen eerst de functie en samenstelling van het Verantwoordingsorgaan. Vervolgens beschrijven we hoe vaak en met wie wij hebben vergaderd in 2019. Daarna zoomen we in op de belangrijkste onderwerpen die in het verslagjaar aan de orde zijn gekomen:

1. adviesaanvragen;
2. overige onderwerpen;
3. oordeel over handelen van het bestuur in 2018;
4. themabijeenkomsten.

Over het Verantwoordingsorgaan

Het ABP is wettelijk verplicht een Verantwoordingsorgaan in te stellen.

Het Verantwoordingsorgaan heeft als taak het gevraagd en ongevraagd adviseren van het bestuur. In de Statuten van de Stichting Pensioenfonds ABP is vastgelegd dat deze advisering in ieder geval moet gaan over de volgende onderwerpen:

- het vaststellen en wijzigen van:
 - het communicatie- en voorlichtingsbeleid;
 - de premie- en indexatienota;
 - het strategische beleggingsbeleid;
 - de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN);
 - het strategische meerjarenplan;
 - het herstelplan;
- het terugstorten van premie of verlenen van premiekorting;
- het doorvoeren van kortingsmaatregelen.

Daarnaast beoordeelt het Verantwoordingsorgaan jaarlijks het handelen van het bestuur. Het bestuur legt hiertoe jaarlijks verantwoording af op basis van het jaarverslag, de jaarrekening en andere door het bestuur gehanteerde beleidsdocumenten. Het Verantwoordingsorgaan baseert daarop zijn oordeel en doet aanbevelingen voor verbetering en aanpassing van het beleid.

Naast de hierboven vermelde taken en bevoegdheden zijn de pensioengerechtigden in het Verantwoordingsorgaan bevoegd om een bindende voordracht te doen voor de (her)benoeming van drie bestuursleden namens pensioengerechtigden binnen het ABP-bestuur. In het verslagjaar heeft het bestuur op voordracht van de gepensioneerdengeleding van het Verantwoordingsorgaan mevrouw Mulder en de heer Den Uyl herbenoemd.

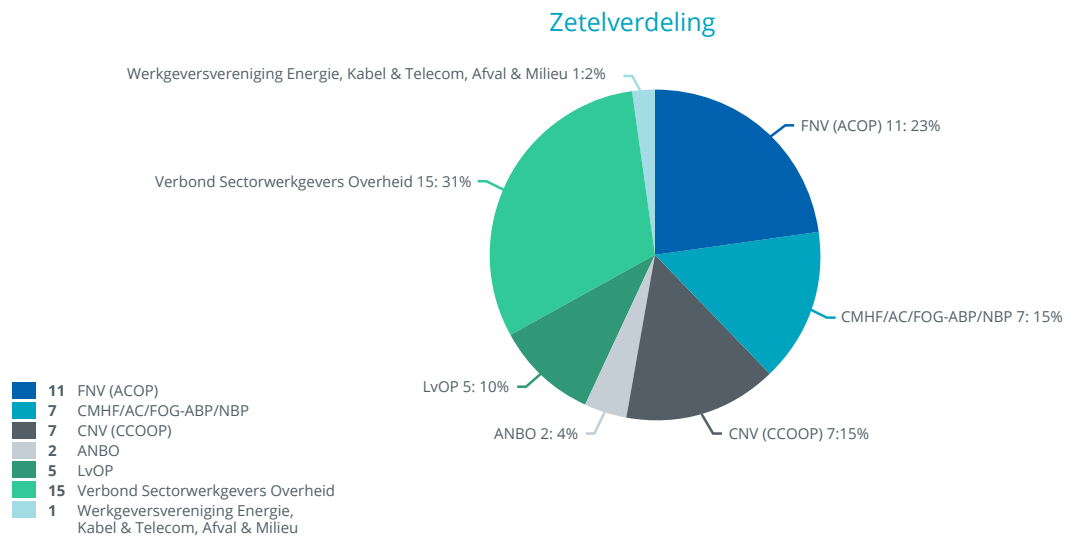
Ook vindt de (her)benoeming van de leden van de Raad van Toezicht plaats op bindende voordracht van het gehele Verantwoordingsorgaan. Op basis van het vigerende aftreedschema heeft het bestuur in het verslagjaar, op voordracht van het Verantwoordingsorgaan, mevrouw Van der Meer voor een periode van vier jaar herbenoemd.

Samenstelling van het Verantwoordingsorgaan

Het Verantwoordingsorgaan van ABP bestaat uit 48 leden:

- 18 leden gekozen door actieve deelnemers;
- 14 leden gekozen door gepensioneerden;
- 16 leden afgevaardigd door werkgevers.

De zetelverdeling is sinds 1 juli 2018 als volgt:

Het Verantwoordingsorgaan heeft op 8 februari 2019 met droefenis kennisgenomen van het overlijden van een van de leden, de heer Fons Vrolijk. Het Verantwoordingsorgaan heeft de heer Fons Vrolijk in de korte periode dat hij lid was, leren kennen als een betrokken en zeer geïnteresseerd persoon.

Vergaderingen in het verslagjaar

In het verslagjaar zijn twaalf vergaderingen van het Verantwoordingsorgaan in eigen kring gehouden. Het Verantwoordingsorgaan werkt met vier commissies: de commissie Financiën, de commissie Communicatie, de commissie Beleggingen en de commissie Algemeen. In deze commissies zijn voor zover mogelijk alle fracties en de werkgevers vertegenwoordigd. De commissies geven advies aan het Verantwoordingsorgaan en bereiden de vergaderingen van het Verantwoordingsorgaan met het bestuur voor; commissies hebben geen besluitvormende bevoegdheid.

Verder zijn er zes overlegvergaderingen met het bestuur geweest. In deze vergaderingen zijn onder andere de adviesaanvragen aan de orde geweest.

Naast de vergaderingen in eigen kring en met het bestuur heeft het Verantwoordingsorgaan in het verslagjaar drie keer vergaderd met de Raad van Toezicht. De Raad van Toezicht legt verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan over het interne toezicht. Ook spreekt het Verantwoordingsorgaan met de Raad van Toezicht ter voorbereiding op de vaststelling van de bevindingen en het oordeel over het handelen van het Bestuur door het Verantwoordingsorgaan. De belangrijkste gespreksonderwerpen met de Raad van Toezicht waren de financiële positie van het fonds, de besluitvorming betreffende de Premie & Indexatienota 2020 en de inbreng van het Bestuur in de discussie rondom de herziening van het pensioenstelsel.

In het verslagjaar heeft het Verantwoordingsorgaan in een aantal themasessies aandacht besteed aan actuele thema's, het eigen functioneren, de informatievoorziening en de samenwerking met het bestuur.

1. Adviesaanvragen

Adviesaanvraag Communicatiebeleidsplan 2019 - 2021

Het Communicatiebeleidsplan is een leidraad voor de voorgenomen wijze van communiceren met deelnemers en werkgevers van het fonds. In de overlegvergadering van juni heeft het Verantwoordingsorgaan uiteindelijk een positief advies uitgebracht over het Communicatiebeleidsplan 2019-2021. In deze vergadering werd ook het Handboek Incidenten toegelicht en besproken.

Adviesaanvraag Contracten en SLA's met APG

Het Verantwoordingsorgaan adviseerde in januari 2019 positief over de adviesaanvraag overeenkomsten met APG Rechtenbeheer. Het Verantwoordingsorgaan heeft daarbij aandacht gevraagd voor de in de contracten opgenomen conflictoplossingsprocedure. In november 2019 heeft het Verantwoordingsorgaan een positief advies uitgebracht over de raamcontracten en SLA's met alle APG-entiteiten voor het jaar 2020.

Adviesaanvraag aanpassing Reglement Bestuurscommissie Beleggingsbeleid

Na de toezegging van het bestuur dat in de bestuurscommissie Beleggingsbeleid altijd externe leden zitting hebben (minimaal één), adviseerde het Verantwoordingsorgaan positief over het aangepaste Reglement van de Bestuurscommissie Beleggingsbeleid. Motivering is dat het Verantwoordingsorgaan uit het oogpunt van transparantie hecht aan onafhankelijke expertise.

Adviesaanvraag Strategisch Plan 2019-2021

Het Strategisch Plan 2019-2021 is bepalend voor de route van de activiteiten van het fonds in deze periode. Het dient als richtinggevend beleidsdocument. Ook voor het Verantwoordingsorgaan is het Strategisch Plan een belangrijk document om de afgelegde verantwoording van het bestuur en in hoeverre de voorgenomen ambities zijn waargemaakt, te kunnen toetsen. Het Verantwoordingsorgaan was van mening dat het in januari 2019 aangeboden Strategisch Plan te optimistisch was van toonzetting en dat er te weinig aandacht was voor de recente ontwikkelingen binnen het totale pensioendomein. De directe vraag was om meer diepgang te geven bij de voorgestelde keuzes, risico's en strategische doelen. Deze verdiepingsslag is gemaakt. Daarnaast heeft het bestuur toegezegd – gegeven de veranderende omstandigheden – het Verantwoordingsorgaan elke zes maanden bij te praten over de ontwikkelingen en de consequenties voor de (strategische) koers van het fonds.

Met de door het bestuur gegeven verduidelijking en de afspraak over periodiek overleg heeft het Verantwoordingsorgaan een positief advies gegeven op het Strategisch Plan 2019-2021.

Adviesaanvraag Herstelplan

Het Verantwoordingsorgaan adviseerde positief over het Herstelplan. Daarbij is ook gesproken over de mogelijke impact van de conclusies van de commissie-Parameters op het voorliggende Herstelplan (in feite een technische rekenexercitie). Het bestuur zegde toe eventuele wijzigingen in de rekenmethodiek met het Verantwoordingsorgaan te zullen delen.

Adviesaanvraag ABTN

Het Verantwoordingsorgaan adviseerde positief over de adviesaanvraag ABTN. Hierbij past de kanttekening dat de ABTN een formeel document is dat inhoudelijk samengesteld is uit onderwerpen/zaken die elders al waren besproken met het Verantwoordingsorgaan. Bij de ABTN is door leden van het Verantwoordingsorgaan aandacht gevraagd voor de evenwichtige belangenafweging.

Adviesaanvraag addendum Premie & Indexatienota 2019 Militairen

Vanwege het uitblijven van een definitieve Pensioenregeling voor Militairen is met ingang van 1 januari 2019 gewerkt met een voorlopige premie. Naar aanleiding van het onderhandelaarsakkoord d.d. 2 juli 2019 is in oktober 2019 het addendum Premie & Indexatienota 2019 Militairen, conform afspraak met het bestuur, schriftelijk behandeld. Het Verantwoordingsorgaan heeft over het addendum en daarmee over de definitieve premie 2019 voor Militairen positief geadviseerd.

Adviesaanvraag Premie- en Indexatienota 2020

In november 2019 is de Premie- en Indexatienota 2020 besproken. De nota is een geïntegreerde adviesaanvraag met betrekking tot de OP/NP-premie, de premie voor militair personeel en de VPL-premie. In de nota is aangegeven dat geen indexatie wordt verleend. Het Verantwoordingsorgaan heeft een negatief advies gegeven. De werkgeversfractie en 4 leden van de ACOP adviseerden positief en namen hiermee een minderheidsstandpunt in. Het negatieve advies is ingegeven door de manier waarop het bestuur invulling wil geven aan het herstel van de financiële positie van het fonds. Het bestuur constateert dat de gehanteerde discontovoet omlaag moet (in 2021 maximaal 2,4 %) en dat dit zal leiden tot een hogere premie dan wel een lagere opbouw. Omdat het bestuur sociale partners de tijd wil geven op die veranderende situatie (met financiële

consequenties voor zowel werknemer als werkgever) in te spelen wordt voorgesteld om pas in 2021 stappen op dat punt te zetten. Voor het merendeel van het Verantwoordingsorgaan is 2021 niet acceptabel omdat verder uitstel geen recht doet aan een evenwichtige belangenafweging, de conclusies van de mid-term review en een meer verantwoorde premiedekkingsgraad.

De leden die een minderheidsstandpunt vertegenwoordigen volgen de lijn van het bestuur om in 2020 stappen te zetten die in 2021 leiden tot een aanpassing van de premie dan wel andere maatregelen. Ook deze leden zijn ervan overtuigd, dat gelet op de situatie waarin het fonds verkeert, verregaande maatregelen nodig zijn, maar accepteren dat effectuering eerst in 2021 plaats vindt en dat in 2020 er sprake zal zijn van rust op het premiefront, zodat werkgevers en werknemers de gelegenheid hebben concrete afspraken te maken.

Het Verantwoordingsorgaan heeft kennisgenomen van de toelichting van het bestuur op het besluit van het Bestuur om het advies van het Verantwoordingsorgaan niet over te nemen.

Adviesaanvraag Wijziging Statuten

Het Verantwoordingsorgaan heeft positief geadviseerd over de aanpassing van de Statuten. De wijzigingen hadden betrekking op de ontbinding van de Stichting Verbond Sectorwerkgevers Overheid per 1 januari 2020, de vertegenwoordiging van het fonds door het bestuur, de mandatering van besluitvorming aan bestuurscommissies, de werkzaamheden van de bestuurscommissie Beleggingsbeleid en de omschrijving van de positie van de externe 'waarmerkende' actuaris. Voor wat betreft de mandatering van besluitvorming aan bestuurscommissie is op uitdrukkelijk verzoek van het Verantwoordingsorgaan toegevoegd dat dit alleen mogelijk is strikt binnen het daartoe gegeven mandaat.

Adviesaanvraag Wijziging Klachtenregeling

Het Verantwoordingsorgaan heeft positief geadviseerd over de nieuwe klachtenregeling van ABP. Het proces is verkort en de procedure is vereenvoudigd. Daarnaast wordt de transparantie in de bezwaarprocedure vergroot. Na één jaar zal de vernieuwde procedure worden geëvalueerd, op basis van een zorgvuldige registratie.

2. Overige onderwerpen

Pensioenregeling Militairen

In het verslagjaar is regelmatig gesproken over de pensioenregeling voor militairen. In de gewenste vereenvoudiging van het pensioenstelsel voor militairen ontstond een geschil tussen ABP en de Sociale Partners Defensie over de Pensioenregeling militairen per 1 januari 2019. In de zomer van 2019 bereikte het Sector Overleg Defensie een akkoord over een nieuw loongebouw en de uitgangspunten van een nieuwe pensioenregeling voor Militairen met terugwerkende kracht tot 1 januari 2019. Het Verantwoordingsorgaan heeft het Bestuur met nadruk verzocht de betreffende doelgroep over de inhoud van de regeling en de (financiële) gevolgen goed te informeren, in overeenstemming met de rolverdeling tussen ABP, werkgever Defensie en de betrokken vakbonden.

Incident aanlevering gegevens SVB aan ABP (APG)

In het verslagjaar was er een incident met SVB, over de gegevens-aanlevering aan ABP voor het kunnen vaststellen van de AOW-partneraanvulling. Als gevolg hiervan zijn deelnemers geconfronteerd met verzoeken tot terugbetaling van te veel genoten pensioen over meerdere achterliggende jaren. APG is op basis van bestaand beleid begonnen met het herstellen van de pensioenuitkeringen, waarbij zowel terugvorderingen als nabetalingen aan de orde waren. Het Verantwoordingsorgaan was van mening dat het op dit dossier niet tijdig noch volledig is geïnformeerd. Wij hebben het bestuur gevraagd rekening te houden met eerdere uitspraken van de Ombudsman Pensioenen en kantonrechter in vergelijkbare zaken. Hierop heeft het bestuur toegezegd het terugvorderingsbeleid te evalueren. Dit heeft geleid tot een aanpassing van het terugvorderingsbeleid. Dit beleid is per 1 januari 2020 ingevoerd.

Handboek Incidenten

In het verslagjaar is veelvuldig, met name door de commissie Communicatie van het Verantwoordingsorgaan, aandacht gevraagd voor de afhandeling van incidenten. Het Verantwoordingsorgaan is gedurende het jaar betrokken bij de ontwikkeling van het nieuwe Handboek Incidenten. Eind 2020 zal dit handboek worden geëvalueerd.

Regeling (neven)functies leden Verantwoordingsorgaan

In het verslagjaar heeft het Verantwoordingsorgaan een interne regeling uitgewerkt voor het geven van openheid over functies die worden vervuld naast het lidmaatschap van het Verantwoordingsorgaan. De (neven)functies van de leden van het Verantwoordingsorgaan zullen worden opgenomen op de ABP-website.

Duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid

In het verslag jaar heeft de commissie Beleggingen voortdurend aandacht gevraagd voor duurzaam en verantwoord beleggen door het ABP, onder andere door kritische vragen te stellen over beleggingen in fossiele brandstoffen en de effectiviteit van engagement strategieën. Ook is de commissie Beleggingen door het Bestuur betrokken bij de vormgeving van het nieuwe Duurzaam en Verantwoord Beleggingsbeleid 2020+. Conceptversies van dit beleid zijn door het Bestuur gedeeld en toegelicht, waarmee de commissie in de gelegenheid was om vragen te stellen en opmerkingen te maken, onder andere over transparantie en concretisering van insluitingscriteria.

3. Oordeel over het handelen van het bestuur in 2018

Op 25 april 2019 heeft het bestuur verantwoording afgelegd op basis van de (in concept) voorliggende jaarstukken 2018. Voorafgaande aan deze vergadering heeft inhoudelijke behandeling van de jaarstukken in commissieverband plaatsgevonden, waarbij toelichting is gegeven door de certificerend actuaire en de accountant. In verband met ziekte van de Compliance Officer zijn vragen van de kant van het Verantwoordingsorgaan in eerste instantie schriftelijk beantwoord. In november 2019 heeft de commissie Financiën een mondelinge toelichting gekregen van de Compliance Officer.

Het Verantwoordingsorgaan is tot een oordeel gekomen over het handelen van het bestuur in 2018. Met inachtneming van de gemaakte bevindingen en aanbevelingen, oordeelt het Verantwoordingsorgaan positief over het handelen van het bestuur inzake het gevoerde beleid, de gemaakte beleidskeuzes en de naleving van goed pensioenfondsbestuur. De bevindingen van het Verantwoordingsorgaan zijn gedeeld met het bestuur, evenals de aanbevelingen. De bevindingen en aanwijzingen staan in het jaarverslag 2018, dat te vinden is op de website van ABP.

Het bestuur rapporteert periodiek aan het Verantwoordingsorgaan over de opvolging van de aanbevelingen.

4. Themabijeenkomsten Dialoog over het Strategisch Plan

Het Strategisch Plan beoogt een richtinggevend beleidsdocument te zijn voor het handelen van bestuur, bestuursbureau en uitvoeringsorganisatie APG. Het plan laat zien hoe diverse beleidsplannen en jaarplannen bijdragen aan het halen van de doelen van het ABP. In een themabijeenkomst is in groepjes met het bestuur gesproken over de deelstrategieën. De uitkomsten van deze discussies zijn verwerkt in het in 2019 vastgestelde Strategisch Plan.

Relatie bestuur-Verantwoordingsorgaan

In februari 2019 organiseerde SPO een themabijeenkomst voor bestuursleden en leden van het Verantwoordingsorgaan over de rollen van bestuursleden en leden van het Verantwoordingsorgaan. Hierbij is de vraag gesteld hoe we vanuit ieders rol de samenwerking en elkaars functioneren kunnen versterken. Het bestuur heeft zijn bereidheid uitgesproken om het Verantwoordingsorgaan in een vroeg stadium te informeren over actuele ontwikkelingen en thema's en om structureel aandacht te besteden aan strategische onderwerpen om samen te komen tot een verdieping. Ook zal het bestuur in de begeleidende teksten bij formele adviesaanvragen inzicht geven in het proces van besluitvorming.

Informatie over Pensioenakkoord

De gevolgen van het Pensioenakkoord en de mogelijkheden om te komen tot nieuwe vormen van pensioencontracten worden besproken. Begin 2020 zal het Verantwoordingsorgaan worden meegenomen in de ontwikkelingen.

Financiële risicohouding, mid-term review, actuele financiële positie

In september heeft het Verantwoordingsorgaan met het bestuur uitgebreid stilgestaan bij de financiële risicohouding (ALM), de financiële tussenevaluatie (mid-term review) en de actuele financiële positie, inclusief de toegenomen spanning op de driehoek. In deze sessie is de impact besproken van de ontwikkelingen op de financiële markten en van economische vooruitzichten op de financiële positie van het fonds en daarmee op de gevolgen voor onze deelnemers. Hierbij is niet alleen gekeken naar de langetermijneffecten, maar ook naar gevolgen op de kortere termijn. Op basis van het ingezette meerjarig premiebeleid zal het bestuur in het eerste kwartaal van 2020 een besluit nemen over verlaging van de disconteringsvoet tot 2,4 % of minder en de uitkomsten daarvan delen met sociale partners, vooruitlopend op de adviesaanvraag van de Premie- en Indexatienota 2021 (voorzien in november 2020). Ook heeft op verzoek van het Verantwoordingsorgaan een studiedag plaatsgevonden over ALM, beleggingen en financiële risicohouding. Specialisten van extern bureau Cardano en het bestuursbureau ABP hebben uitleg gegeven aan onze leden over ALM, beleggingsprocessen en risicobereidheid.

Evenwichtige belangenafweging

In juni 2019 is in een themasessie aandacht besteed aan de evenwichtige afweging van belangen van (gewezen) deelnemers, gepensioneerden en werkgevers. Het bestuur heeft toegezegd om in de aanloop naar de Premie & Indexatienota 2021 de gehanteerde criteria voor effectiviteit, proportionaliteit, continuïteit en solidariteit te evalueren, om te kunnen vaststellen of deze criteria nog voldoende zorgen voor een evenwichtige afweging van belangen.

Oordeel van het Verantwoordingsorgaan

Inleiding

Het Bestuur legt jaarlijks verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid en de naleving van de principes van goed pensioenfondsbestuur zoals bedoeld in het Besluit uitvoering Pensioenwet en de Wet verplichte beroepspensioenregeling van 18 december 2006.

Het Verantwoordingsorgaan is op grond van artikel 6, tweede lid, van het reglement van het Verantwoordingsorgaan, bevoegd om jaarlijks een oordeel te geven over:

- a. Het handelen van het Bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere relevante informatie, waaronder de bevindingen van de Raad van Toezicht
- b. Het door het Bestuur in het afgelopen kalenderjaar uitgevoerde beleid;
- c. Beleidskeuzes die op de toekomst betrekking hebben;
- d. De naleving van de Code Pensioenfondsen;

In dat kader deelt het Verantwoordingsorgaan zijn bevindingen, spreekt een oordeel uit over het handelen van het Bestuur in 2019 en doet een aantal aanbevelingen voor 2020.

Totstandkoming

Op donderdag 30 april 2020 heeft het Bestuur aan het Verantwoordingsorgaan verantwoording afgelegd over het in 2019 gevoerde beleid. Het Verantwoordingsorgaan heeft zich een oordeel kunnen vormen aan de hand van de overlegvergaderingen van het Verantwoordingsorgaan met het Bestuur in 2019, eigen waarnemingen, het conceptjaarverslag ABP 2019 en het conceptverslag Duurzaam en Verantwoord Beleggen 2019. Ook heeft het Verantwoordingsorgaan de informatie uit gesprekken met de Raad van Toezicht, de externe accountant, de externe actuaaris en de compliance officer van het Pensioenfonds bij zijn oordeel betrokken.

Algemeen

Het Verantwoordingsorgaan spreekt zijn waardering uit over het heldere jaarverslag en de inzichtelijke jaarrekening 2019. Ook constateert het Verantwoordingsorgaan dat het Bestuur gedurende het verslagjaar zich heeft ingespannen om de doelstellingen van ABP te realiseren.

Het Verantwoordingsorgaan waardeert de wijze waarop het Bestuur zich inspant om het Verantwoordingsorgaan te betrekken bij de besluitvorming en bij de strategische ontwikkelingen. De inspanningen van het Bestuur om het Verantwoordingsorgaan te betrekken bij aankomende beleidskeuzes worden op prijs gesteld. Ondanks de vooruitgang blijven er naar de mening van het Verantwoordingsorgaan op punten verbeteringen mogelijk. Deze verbeterpunten worden in dit oordeel benoemd. Het Verantwoordingsorgaan onderstreept het blijvende belang van een open, kritisch en constructief overleg tussen Bestuur en Verantwoordingsorgaan, met daarbij de erkenning van en het respect voor een ieders verantwoordelijkheid.

Op het moment van schrijven van dit oordeel is Nederland in de ban van de Covid-19 crisis. Deze crisis heeft grote impact op Nederland en ongetwijfeld ook op de financiële positie van het ABP. Het is nu nog te vroeg om hier een realistische en betrouwbare inschatting van te maken. Met het Bestuur volgt het Verantwoordingsorgaan de ontwikkelingen. Het Verantwoordingsorgaan gaat ervan uit dat het Bestuur het Verantwoordingsorgaan informeert over de gevolgen voor het fonds van deze ontwikkelingen.

Onderstaand de bevindingen en aanbevelingen over 2019. Als er sprake is van een reeds langer lopend aandachtspunt zal dit vermeld worden.

Bevindingen en aanbevelingen Jaarverslag en jaarrekening 2019

Bevinding:

In het kader van de uitoefening van zijn taak heeft het Verantwoordingsorgaan overleg gevoerd met de externe accountant, de externe actuaris en de compliance officer.

Het Verantwoordingsorgaan kijkt terug op een vruchtbare en transparante discussie met betrokken functionarissen. Mede op basis van deze gesprekken spreekt het Verantwoordingsorgaan zijn tevredenheid uit over het door het Bestuur gevoerde financiële beleid.

Het Verantwoordingsorgaan gaat ervan uit dat het Bestuur de aanbevelingen en suggesties van de externe accountant en de externe actuaris gaat opvolgen en verzoekt het Verantwoordingsorgaan daarover te informeren.

Het Bestuur kan, zo blijkt uit het jaarverslag, dankzij nieuwe technologie in de pensioenuitvoering beter onjuistheden opsporen en oplossen. Het programma "Grip op Data" moet borgen dat datakwaliteit en het omgaan met data niet alleen meer aandacht krijgt maar ook nauw aansluit met de digitale communicatie en de maatschappelijke aandacht voor de borging van privacy. De technologische ontwikkelingen op het punt van het gebruik van data en dataverkeer vergen een actief beleid om in de uitvoering daar adequaat op in te spelen.

De voorziening aangaande samenvallende diensttijd handelt over de rechten van partners van deelnemers op een aanvulling van hun pensioen als zij beiden, tegelijk bij ABP pensioen hebben opgebouwd. Deze gevallen zijn bij ABP bekend en hierop is de voorziening gebaseerd. De opgenomen voorziening leidt tot vragen in die situaties dat de gepensioneerde tot 1995 bij ABP Pensioen heeft opgebouwd en de partner in diezelfde periode bij een ander Pensioenfonds pensioen heeft opgebouwd. In die situatie kan ook recht bestaan op een aanvulling. Het Bestuur heeft inmiddels stappen gezet ter afdoening van dit dossier.

Aanbeveling:

Het Verantwoordingsorgaan vraagt het Bestuur hem nader te informeren over de wijze waarop adequaat wordt ingespeeld op de ontwikkeling van data-aangelegenheden.

Het Verantwoordingsorgaan vraagt het Bestuur de achterstanden in het dossier aangaande samenvallende diensttijd voor zover het in zijn vermogen ligt in 2020 op te lossen en het Verantwoordingsorgaan hierover te informeren. Hierbij past tevens de vraag in hoeverre de opgenomen voorziening pensioenverplichtingen toereikend was.

Asset Liability Management

Bevinding:

De actuele omstandigheden en de ontwikkeling van financiële risico's leiden tot het voornemen van het Bestuur om de ALM te vervroegen. Een benadering die door het Verantwoordingsorgaan wordt onderschreven. Het opstellen van een nieuwe ALM biedt, gebaseerd op de actualiteit, de mogelijkheid opnieuw een realistisch toekomstperspectief te verkennen. Het geeft onder andere de mogelijkheid te kijken naar het precaire evenwicht tussen beleggingen aan de ene kant en de pensioenverplichtingen aan de andere kant. Maar ook komt nadrukkelijk in beeld het evenwicht tussen de ambitie van het fonds en de daarbij behorende risicohouding; daar ligt immers de basis voor beleidsuitwerking op de diverse gebieden. De huidige omstandigheden vragen echter meer dan alleen een visie op de lange termijn en in de diepte van de tijd. Het is verstandig om in het proces van de ontwikkeling van de ALM ook aandacht te schenken aan de effecten en de economische ontwikkelingen zoals die thans worden voorzien. Daarbij past het formuleren en het doordenken van meer "extreme" scenario's. Voor wat betreft de ontwikkeling van de risicohouding sluit het Verantwoordingsorgaan graag aan bij artikel 102a van de Pensioenwet waarin het Verantwoordingsorgaan nadrukkelijk een rol krijgt toebedeeld bij de vastlegging van de doelstellingen en beleidsuitgangspunten, waaronder de risicohouding, van het pensioenfonds.

Aanbeveling:

Het Verantwoordingsorgaan vraagt het Bestuur hem te informeren over de wijze waarop de (nieuwe) ALM zal worden opgezet en hem gelet op artikel 102a van de Pensioenwet een rol toe te bedelen bij de uitwerking van de diverse onderwerpen, waaronder de risicohouding.

Het Verantwoordingsorgaan wil graag bijdragen aan de gedachtenvorming rond de ontwikkeling van de diverse ook meer extreme scenario's.

Terugdringen van complexiteit

Bevinding:

De door ABP uitgevoerde pensioenregelingen zijn complex. In die context stemt het tot tevredenheid dat sociale partners Defensie in de zomer van 2019 een minder complexe Pensioenregeling Defensie zijn overeengekomen. Naast alle complexiteit rond de pensioenregeling voor militairen is ook de pensioenregeling voor burgers met zijn vele overgangsregelingen complex te noemen. Het Verantwoordingsorgaan ziet dat het Bestuur zich inspant om de complexiteit in de regelingen terug te dringen c.q. te verminderen. In het afgelopen jaar is op dat punt beperkte vooruitgang geboekt.

Het Verantwoordingsorgaan verwacht dat het Bestuur de nodige inspanningen blijft doen (bij sociale partners in de Pensioenkamer) om verdere complexiteitsreductie te realiseren. Met enige zorg constateert het Verantwoordingsorgaan dat het Bestuur in zijn nota over de stand van zaken van de aanbevelingen van het Verantwoordingsorgaan over het jaarverslag 2018 stelt: “...er is ook gesproken over bijlage K. Daarvan is besloten om nu geen kleinere deelonderwerpen daarvan te gaan oppakken, maar bijlage K in zijn geheel mee te nemen bij een transitie naar een nieuw pensioencontract. Bij die mogelijke overgang wordt beoogd de complexiteit uit bijlage K op te lossen.” Naar de opvatting van het Verantwoordingsorgaan zal de implementatie van een nieuw contract veel tijd nemen en is het de vraag of in dat traject ook de lastige discussie over het oplossen van knelpunten in bijlage K moet plaatsvinden. Naar mening van het Verantwoordingsorgaan verdient het de voorkeur om bij zoveel mogelijk bestaande regelingen de complexiteit te reduceren voordat er een aanvang wordt gemaakt met de implementatie van een nieuw pensioencontract.

Aanbeveling:

Het Verantwoordingsorgaan verzoekt het Bestuur om in zijn contacten met de Pensioenkamer aandacht te vragen voor het zoveel mogelijk reduceren van de complexiteit in de regelingen als opgenomen in bijlage K en daarmee niet te wachten tot de transitie naar een nieuw pensioencontract. Het Verantwoordingsorgaan vraagt het Bestuur hem te informeren over de voortgang van de stappen die leiden tot een verdere complexiteitsreductie.

Daarnaast vraagt het Verantwoordingsorgaan de aandacht van het Bestuur om bij het zoeken naar oplossingen voor complexiteitsreductie de opgebouwde rechten van deelnemers niet uit het oog te verliezen.

Risicobewustwording en bewustzijn van de deelnemer

Bevinding:

Er is een directe relatie tussen de ambitie van het fonds en de (financiële) risico's die het Bestuur daartoe in haar uitvoering neemt. In het verslagjaar is het Verantwoordingsorgaan met regelmaat geïnformeerd over de wijze waarop het risicomanagement bij ABP vorm krijgt en wat de effecten daarvan zijn op de kerntaken van het fonds. De risico's van het beleggingsbeleid worden gedragen door alle deelnemers: actieven, gepensioneerden en slapers. Dat vraagt om bewustwording en draagvlak voor het beleggingsbeleid bij de deelnemers. Het Bestuur heeft eerder toegezegd de mogelijkheden te onderzoeken om de risicohouding van het fonds te toetsen aan de voorkeuren van deelnemers. Deze opvolging heeft het Bestuur echter gekoppeld aan de herziening van het pensioenstelsel. Het Verantwoordingsorgaan heeft daar begrip voor en is zich bewust van de uitdagingen verbonden aan een gedegen onderzoek naar de risicobereidheid bij deelnemers. Dat neemt niet weg dat in de communicatie deelnemers moeten worden geïnformeerd over de risico's en de onzekerheden in hun pensioenregeling. Een gedegen en eenduidige communicatie kan op die manier bijdragen aan de (individuele) bewustwording van de deelnemer over wat ontwikkelingen voor zijn pensioen betekenen.

Aanbeveling:

Het Verantwoordingsorgaan vraagt het Bestuur om zich, naast de verplichte (wettelijke) communicatiemomenten, in te spannen om de actieve deelnemers, gepensioneerden en slapers adequaat, evenwichtig en eenduidig te informeren over de risico's en onzekerheden in hun pensioenregeling.

Incidenten en afwikkeling daarvan

Bevinding:

Bij het oordeel van het Verantwoordingsorgaan over 2018 zijn aanbevelingen gedaan over de rolneming van het Bestuur bij incidenten en over het aanpassen van het beleid rondom crisis/incident. Over het verslagjaar heen is de wijze van afwikkeling van incidenten meermaals aan de orde geweest en besproken in de overlegvergadering.

Het Verantwoordingsorgaan constateert dat met het opstellen van een Incidentenhandleiding een eerste stap is gezet om, daar waar mogelijk, incidenten te herkennen/voorkomen dan wel adequaat op te lossen. Het Verantwoordingsorgaan onderschrijft de conclusie van het Bestuur dat de Incidentenhandleiding in 2020 dient te worden geëvalueerd om onder andere te kunnen vaststellen hoe de Incidentenhandleiding kan bijdragen aan het tijdig signaleren van potentiële risico's.

Het Verantwoordingsorgaan realiseert zich dat het tijdstip van informatie/communicatie rond incidenten nauw luistert. In het afgelopen jaar was de onderlinge communicatie over incidenten tussen Bestuur en Verantwoordingsorgaan niet altijd even adequaat, waarbij vooral tijdigheid en volledigheid punten van aandacht waren. Voorbeelden hiervan betroffen onder andere de onduidelijkheden over de aanvulling op de AOW-partnertoeslag en de problematiek van de samenvallende diensttijd. Incidenten zijn schadelijk voor deelnemers en leiden tot vragen en onbegrip als de afdoening niet tijdig en duidelijk is, met als gevolg aandacht in diverse consumentenprogramma's op tv. Het Verantwoordingsorgaan kijkt graag samen met het Bestuur naar mogelijkheden om verbeteringen aan te brengen op het punt van volledigheid en tijdigheid van informatie.

Aanbeveling:

Het Verantwoordingsorgaan roept het Bestuur op hem tijdig en volledig te informeren over de aanpak en woordvoering bij incidenten.

Het Verantwoordingsorgaan vraagt het Bestuur hem te informeren over de evaluatie van de Incidentenhandleiding in 2020. Het Verantwoordingsorgaan vraagt het Bestuur om in die evaluatie aan de hand van praktijkvoorbeelden te laten zien op welke manier de incidentenhandleiding werkt bij de behandeling van een incident en hoe de Incidentenhandleiding een rol kan spelen bij het herkennen en daarmee voorkomen van mogelijke incidenten.

Terugbetalingsbeleid

Bevinding:

Naar aanleiding van de afdoening van een fout in de uitwisseling van administratieve gegevens tussen SVB en ABP en de onrust die dat bij deelnemers heeft veroorzaakt heeft ABP in 2019 het terugbetalingsbeleid

geëvalueerd. Het Bestuur heeft daarbij besloten om, in lijn met de strategie en het Deelnemerskompas, het terugbetalingsbeleid te herzien. Een van de belangrijkste wijzigingen in het terugbetalingsbeleid is dat - de terugwerkende kracht van - de termijn voor terugbetalen is aangepast van maximaal 5 jaar naar maximaal 9 maanden. Het Verantwoordingsorgaan steunt deze beleidswijziging omdat de financiële gevolgen voor deelnemers minder groot zijn en deelnemers beter begrijpen wat het directe verband is tussen het aangepaste pensioenbedrag en de verandering in hun persoonlijke situatie.

Aanbeveling:

Het Verantwoordingsorgaan verzoekt om het nieuwe terugbetalingsbeleid te evalueren, met in achtneming van de afwikkeling van dit dossier en daarover het Verantwoordingsorgaan te informeren.

Communicatie

A. Mediaoptreden

Bevinding:

Ook in 2019 is er veel te doen geweest over de toekomst van het pensioenstelsel. Het Pensioenakkoord en de uitwerking in de richting van een nieuw pensioencontract leidt in diverse media-uitingen tot een veelheid aan opvattingen en standpunten. ABP is met de andere grote pensioenfondsen betrokken bij de achterliggende berekeningen bij de diverse scenario's die worden ontwikkeld. Het Verantwoordingsorgaan steunt het Bestuur als het zijn kennis inzet ten behoeve van de ontwikkeling van het nieuwe contract.

Aanbeveling:

Het Verantwoordingsorgaan is van mening dat het goed is dat het Bestuur vanuit zijn expertise zijn kennis inzet. Het Verantwoordingsorgaan roept het Bestuur wel op om de boodschappen afgewogen te brengen. Verwachtingenmanagement is hier van groot belang.

B. Rol- en

verantwoordelijkheidsverdeling

Bevinding:

Het Verantwoordingsorgaan constateert dat het voor deelnemers vaak onduidelijk is hoe de rol van ABP zich verhoudt tot die van sociale partners. De Pensioenkamer bestaat uit vertegenwoordigers van werkgevers en vakbonden. De Pensioenkamer gaat over de inhoud van de pensioenregeling. Het is van belang dat het Bestuur hier op de website van ABP nadrukkelijk aandacht aan

besteedt en dit ook actief uitdraagt bij onder meer mediaoptredens. De rol- en verantwoordelijkheidsverdeling moet inzichtelijk worden gemaakt. Hierbij moet ook aandacht worden geschonken aan de onderlinge verbanden en afhankelijkheden.

Aanbeveling:

Het Verantwoordingsorgaan vraagt aan het Bestuur om op de website van ABP meer aandacht te besteden aan de rol- en verantwoordelijkheidsverdeling tussen het ABP Bestuur en sociale partners binnen Overheid en Onderwijs.

Relatie tussen bestuur en Verantwoordingsorgaan

Bevinding:

In de gezamenlijke werksessie van 28 februari 2019 zijn afspraken gemaakt over de relatie Bestuur – Verantwoordingsorgaan. Belangrijkste uitkomst was om te werken aan een volwaardige en meer volwassen relatie met oog voor ieders eigen rol en verantwoordelijkheid. Het Verantwoordingsorgaan constateert dat belangrijke vorderingen gemaakt zijn op het gebied van de informatievoorziening aan het Verantwoordingsorgaan. Het Verantwoordingsorgaan is blij met de aandacht die het Bestuur besteedt aan opleggers bij adviesaanvragen en de wijze waarop het Verantwoordingsorgaan betrokken wordt in de voorbereiding van belangrijke besluiten. Het Verantwoordingsorgaan vindt het van belang de samenwerking verder te verdiepen, zeker in periodes waarin het pensioendomein gaat veranderen. Samenwerking is mede afhankelijk van de wijze waarop informatie wordt gedeeld en net als bij andere dossiers zijn ook hier de begrippen tijdig en volledig van toepassing. Of het nu gaat om het overleg of het stellen van vragen, we moeten met de focus op samenwerking zoeken naar de mogelijkheid – natuurlijk binnen ieders verantwoordelijkheid – om volledigheid en diepgang te borgen.

Aanbeveling:

Het Verantwoordingsorgaan verwacht dat het Bestuur in 2020 de samenwerking met het Verantwoordingsorgaan verder verdiept en gegeven de actuele ontwikkelingen, los van de waan van de dag, zoekt naar momenten waarop informatie kan worden uitgewisseld en bediscussieerd. Ook vraagt het Verantwoordingsorgaan op het punt van informatieoverdracht volledigheid na te streven.

De ambitie en de realisatie van de ambitie

Bevinding:

Een meerderheid van het Verantwoordingsorgaan heeft een negatief advies uitgebracht ten aanzien van de Premie & Indexatienota 2020. Al jaren wordt aandacht gevraagd voor de spanning tussen ambitie en realisatie. In 2019 volgde uit de midterm-review dat de spanning tussen ambitie en realisatie onrealistisch hoog is. Het bestuur had na de midterm-review meerdere mogelijkheden: sociale partners vragen om de ambitie te verlagen en/of als een verantwoordelijkheid van het Bestuur de premie te verhogen.

Het bestuur koos er echter bewust voor het premiebeleid van 2019 voort te zetten in 2020 met als reden sociale partners de gelegenheid te geven om eventueel de ambities bij te stellen (dus de pensioenregeling aan te passen). Het staande beleid van een onhaalbare ambitie wordt op die manier nog een jaar gecontinueerd

Aanbeveling:

Het Verantwoordingsorgaan verzoekt het bestuur voortgang te maken met het in lijn brengen van ambitie en realisatie.

Evenwichtige Belangenafweging

Bevinding:

Het Verantwoordingsorgaan blijft onverkort aandacht vragen voor onderzoek naar de aspecten van evenwichtige belangenafweging. Evenwichtige belangenafweging ligt ten grondslag aan de taakuitoefening van het Bestuur. In een themasessie, gehouden in juni 2019, is door het Bestuur aandacht besteed aan de wettelijke context en de wijze waarop het Bestuur de evenwichtige belangenafweging toepast. Dit gebeurt aan de hand van een in 2018 ontwikkeld toetsingskader waarin met name aandacht is voor de criteria effectiviteit, proportionaliteit, continuïteit en solidariteit. In de discussie tijdens de themasessie werd door leden van het Verantwoordingsorgaan aandacht gevraagd voor de ervaren “onevenwichtigheid” in belangenafweging tussen diverse groeperingen. Ook waren er suggesties voor een uitbreiding van de gehanteerde criteria. De noodzakelijke verdieping, als toegezegd in 2017 en 2018, moet ter hand worden genomen, mede ter voorbereiding van de ontwikkeling van een nieuw pensioencontract.

Aanbeveling:

Het Verantwoordingsorgaan is blij met de toezegging van het Bestuur om in de aanloop van de Premie & Indexatienota 2021 het toetsingskader te evalueren ten einde vast te stellen of genoemde criteria nog de valide criteria zijn voor de evenwichtige afweging van belangen. Het Verantwoordingsorgaan vraagt het Bestuur actief betrokkenen te worden in deze evaluatie met mogelijkheden tot het leveren van input.

VPL

Bevinding:

De financiering van de VPL-regeling staat al jaren onder druk. Omdat er sprake is van een uitgestelde inkoop van pensioenaanspraken en -rechten kan ABP pas als aan de laatste deelnemer rechten zijn toegekend definitief de balans opmaken (uiterlijk 1 januari 2023). Er wordt jaarlijks een additionele premie geheven, opgebracht door alle bijna 1 miljoen premiebetalers (via hun werkgevers), maar de daadwerkelijke inkoop van aanvullend pensioen vindt slechts plaats bij een deel van de deelnemers (zij die daadwerkelijk recht hebben op VPL). Het is inherent aan de VPL-regeling dat deze in de huidige context een onevenwichtige regeling is, daarmee is het een grote uitdaging voor het bestuur om de wettelijke taak van evenwichtige belangenafweging uit te voeren.

Per 2020 is de premie voor de VPL niet gewijzigd, terwijl de uitgestelde financiering nog steeds een toekomstig risico kan inhouden. Bovendien zal de voorgenomen aanpassing van de discontovoet voor de premie 2021 ook van invloed zijn op de VPL-premie.

Aanbeveling:

Het Verantwoordingsorgaan roept het bestuur op de financiering van de VPL nauwgezet in de gaten te blijven houden. Ook verzoekt het Verantwoordingsorgaan het bestuur blijvende aandacht te hebben voor de onevenwichtigheid van de VPL-regeling. Het Bestuur blijft gehouden om rekening te houden met een evenwichtige belangenafweging in de VPL-regeling.

Beleggingen en Duurzaamheidsbeleid

Bevinding:

Het Verantwoordingsorgaan vindt het een goede ontwikkeling dat door ABP beleggingen in kolen en teerzand worden afgebouwd. ABP is, gelet op een uniek insluitingsbeleid, op het punt van beleggen moeilijk vergelijkbaar met andere fondsen en internationale standaarden. Veel onderdelen in het nieuwe

duurzaamheidsbeleid zijn nog weinig concreet en er is nog weinig aandacht voor arbeidsomstandigheden en belastingbeleid. Naar oordeel van het Verantwoordingsorgaan communiceert ABP veel en proactief over haar duurzaamheidsambities en activiteiten. Maar het komt soms eenzijdig positief over en doet niet helemaal recht aan de complexe realiteit, dilemma's en soms moeizame veranderingen.

Met het beleggingsbeleid is in 2019 een rendement van 16,8% behaald en over de afgelopen 15 jaar gemiddeld 7,0%. De huidige mate van risicobereidheid draagt bij aan het realiseren van de ambitie van het fonds op de lange termijn. Het Verantwoordingsorgaan merkt echter op dat dit op de korte termijn mogelijk tot kortingen kan leiden. Dit staat op gespannen voet met de zekerheid die deelnemers belangrijk vinden

Aanbeveling:

Het Verantwoordingsorgaan vraagt het Bestuur het uitvoeren van ambitieuze duurzaamheidsdoelstellingen voort te zetten. Het Verantwoordingsorgaan adviseert het Bestuur het insluitingsbeleid meer transparant te maken door onder andere criteria per sector publiek te maken. Het Verantwoordingsorgaan vraagt het Bestuur zichtbaar te maken hoe de impact van het insluitingsbeleid gemonitord wordt.

Het Verantwoordingsorgaan verzoekt het Bestuur verbeteringen van arbeidsomstandigheden en belastingbeleid vorm te geven door het uitwerken van concrete criteria, doelstellingen en ijkpunten. Het Verantwoordingsorgaan vraagt het bestuur evenwichtig te communiceren over duurzaamheidsbeleid en de activiteiten. Daarbij gaat het ook om het aangeven welke aspecten van het beleid (nog) niet goed lukken en/of moeilijk haalbaar blijken.

Het Verantwoordingsorgaan wil graag betrokken worden bij de totstandkoming van de risicohouding. Het Verantwoordingsorgaan vraagt het Bestuur expliciet aandacht te hebben voor de mogelijke korte termijn gevolgen van het beleggingsrisico.

Oordeel

Op grond van de eigen bevindingen, de bevindingen van de externe accountant, externe actuaris, compliance officer en Raad van Toezicht, oordeelt het Verantwoordingsorgaan positief over het handelen van

het Bestuur inzake het gevoerde beleid, de gemaakte beleidskeuzes en de naleving van goed pensioenfondsbestuur

Reactie bestuur op het oordeel van het verantwoordingsorgaan

Het bestuur heeft met belangstelling kennis genomen van de bevindingen en aanbevelingen van het Verantwoordingsorgaan. Het bestuur dankt het Verantwoordingsorgaan voor het uitgebrachte positieve oordeel over het gevoerde beleid in 2019. De aanbevelingen van het Verantwoordingsorgaan worden door het bestuur meegenomen in de uitvoering van zijn werkzaamheden in 2020.

Tot slot dankt het bestuur het Verantwoordingsorgaan voor zijn inzet, de constructieve samenwerking en de grote betrokkenheid van zijn leden.